

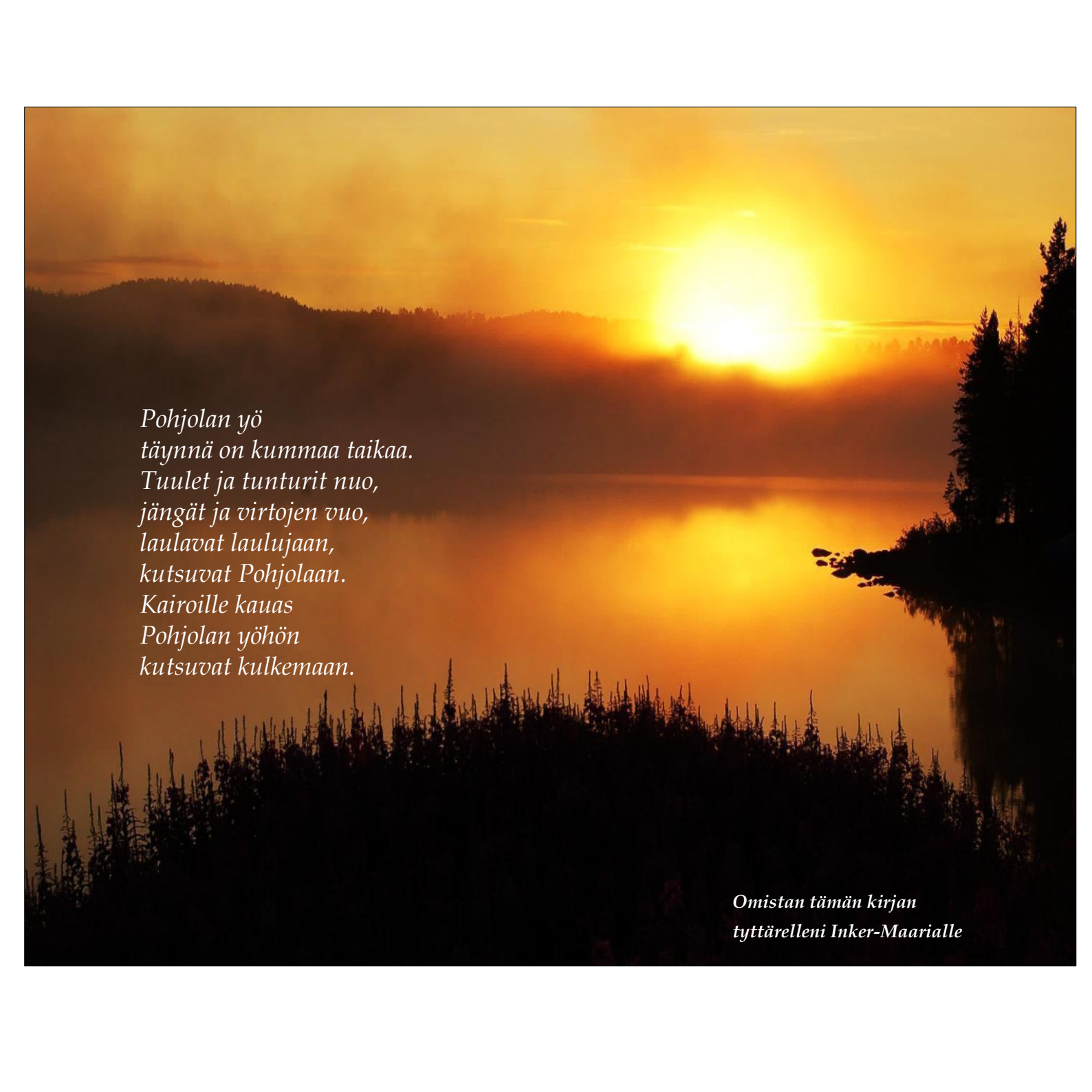
Mauri Nieminen

MUDDUSJÄRVI

- Sopiva järvi

MUDDUSJÄRVI – *Sopiva järvi*

*Pohjolan yö
täynnä on kummaa taikaa.
Tuulet ja tunturit nuo,
jängät ja virtojen vuo,
laulavat laulujaan,
kutsuvat Pohjolaan.
Kairoille kauas
Pohjolan yöhön
kutsuvat kulkemaan.*

*Omistan tämän kirjan
tyttärelleni Inker-Maarialle*

Pipsa-karhu esiintyi Matti Kassilan elokuvassa *Punainen viiva* 1959. Pipsa kierteli sitten sirkus Finlandian mukana ympäri Suomea, katkoi kesällä 1961 Kyyjärvellä ketjut ja ryntäsi yleisön läpi ja ohitseni entisen hoitajansa ja setäni autokuskin Kalevi Soulion luokse. Vain hunaja rauhoitti karhun. Muutettuani Muddusjärven rannalle 1996 veistin pihalle karhupatsaan ja taoin oikean karhukeihään. Karhuja ei ole näkynyt edes unissa, muita eläimiä kylläkin Kaunisniemessä.

Mauri Nieminen

MUDDUSJÄRVI – *Sopiva järvi*

© 2019 Mauri Nieminen

Kustantaja:BoD – Books on Demand,
Helsinki, Suomi

Valmistaja:BoD – Books on Demand,
Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-318-528-9

Sisällys

Lukijalle 7

Aika tutustua Muddusjärveen 10

Runsaasti niemiä ja kalaisia lahtia 62

Komeita vaaroja, mahtavia tuntureita 73

Harria, haukea, siikaa ja taimenta 94

Vesilinnunkin kansaa 104

Ennen runsasta villipeuranpyyntiä 120

Inarin asuttaminen ja rantojen asukkaat 130

Poroja, poronhoitoa 171

Inari paras lapinkylä 188

Petoja ja vahinkoja 191

Matkalla pohjoiseen 202

Toivoniemestä toivoa 211

Pitkävuonolta Pitkä-Marttiin 223

Mökki Mudduksen rannalla 249

Erämaakirkossa Pielpajärvellä 263

Kaapin Jouni – Lapin pororuhtinas 292

Juutua – Jokienjoki 302

Lemmenjoen kultaa 317

Revontulet – kaunein Lapin luonnonilmiö 338

Kirjallisuus 350

Hiekkarantainen kesällä suosittu Seesaari sijaitsee Keinolahdessa, Muddusjärven pohjoisosassa.

LUKIJALLE

Muutama vuosi sitten kokousmatkalla Ruotsissa Norrbottenin läänissä pysähdyin, ja vierailuni kohteena oli lähellä Jällivaaraa *Muddus National Park*, eli Mudduksen kansallispuisto. Puisto perustettiin jo vuonna 1942, ja sillä on ko-koa noin 493 km². Kuvasin puiston ko-
meaa vesiputousta, nimeltä Muddusfal-
let, myös Ruotsin vanhinta mäntyä, jolla
ikää oli jo noin 710 vuotta. Ruotsin to-
della pienen Muddusjauren eli Muddus-
järven ympärillä olevalla suoalueella oli
kesällä monipuolinen lintulajisto, kuten
Inarissakin.

Jäin miettimään, mistä myös Ruotsin
Muddusjärvi -nimi mahtaisi johtua. Ai-
nakin kansallispuisto olisi jo *muddus*,
ruotsiksi *lagom*, sopivan pieni. Se oli to-
della pieni, lähes kuusi kertaa suurem-
paan Lemmenjoen kansallispuistoonkin
verrattuna. Tosin minun Muddusjärveni
Inarissa on muutenkin kovin sopiva.

Opiskellessani Oulun yliopistossa jo
vuosina 1969–80 tein useita matkoja po-
ronhoitoalueelle tutkimaan poroja ja ot-
tamaan myös näytteitä poroista tulevaa
väitöskirjaa varten. Aluksi matkat suun-
tautuivat Kuusamoon ja Kittilään. Ke-
väällä 1973 lähdin myös Enontekiölle
tutkimaan porojen nälkäkuolemia.

Keväällä 1978 olin ensi kertaa lääkäri
ja dosentti Jouni Timisjärven kanssa Ina-
rissa, Kutuharjun koetokassa noin kuu-
kauden. Tutkimme vastasyntyneitä po-
ronvasoja, niiden kasvua ja tautien vas-
tustuskyvyn kehittymistä. Me asuimme
uudessa kelomökissä kauniin, pienen
Haaraldrinjärven rannalla. Tuolloin me
ajoinme Sikovuonossa monta kertaa ny-
kyisen asuinpaikkani ohi, joka oli vielä
tosin lähes autiona. Kuvasin tieltä myös
Martinlahden järvimaisemaa.

Keväällä 1980 väittelin Oulun yliopis-
tossa porojen kunnosta ja veriarvoista ja
siirryin, tai oikeastaan minut kutsuttiin,
maamme ensimmäiseksi viralliseksi po-
rotutkijaksi Riista- ja kalatalouden tut-
kimuslaitokseen. Tulikin muutto Rova-
niemelle, Paliskuntain yhdistyksen ylä-
kertaan. Ministeriön mukaan toimenku-
vani oli hyvin selvä ja sama kuin muil-
lakin tutkijoilla: *"Matkustaa, ryypätä ja
selittää."*

Tein 16 vuoden aikana useita matkoja
Rovaniemeltä Inariin ja Kaamaseen, Pa-
liskuntain yhdistyksen porokoetarhalle.
Mukana tutkimusmatkoilla oli usein
myös vuonna 1984 syntynyt tyttäreni
Inker-Maaria, ja asuimme ja yövyimme
koetarhalla. Monta kertaa matkoilla py-
sähdyin taas Sikovuonon Martinlahdella
Luosmantien haarassa. Ihailin ja kuvasin

turistien tapaan kaunista järvimaisemaa. Paikka oli sama, mutta nyt vuonna 1986 uusitun ja oikaistun 4-tien varressa. Olin kuvannut monesti tätä kaunista Muddusjärven järvimaisemaa, tulevan kotini ”postikorttia”, aavistamatta että se olisi joskus oma kotimaisemani. Ajoin muutamana kerran myös tutun vanhantien mutkan, ja näin myös vuosina 1980–81 rakennetun tulevan kotini ja pihamaiseman. Se jäi kovin mieleeni.

Olin vuosina 1980–82 maa- ja metsätalousministeriön asettaman porontutkimusaseman toimikunnan sihteeri, ja monien vaiheiden jälkeen ja ministeri Martti Puran tuella rakennettiin Inarin Toivoniemeen RKTL:lle oma, maailman ainoa porontutkimusasema. Kansainvälisiäkin vihkiäisiä vietettiin tosin vasta vuonna 1994. Kuljin kaksi vuotta töissä Rovaniemeltä Porontutkimusasemalla, jossa myös viikot asuin.

Keväällä 1995 suunnittelin jo hirsisen tornitalonkin rakentamista Vastusjärven länsirannalle, lähelle porontutkimusasmaa. Kaunis vuokratontti oli jo valmiina. Kuulin tosin kesällä, että Sikovuonossa Lapponialla olisi myytävänä useita tontteja Muddusjärven rannalta. Minulle kaupattiin kuitenkin valmista poromiesten *Lappli*-taloa rantasaunoineen ja ulkorakennuksineen. Rantatonttia oli

pari hehtaaria ja omaa rantaa lähes puoli kilometriä. Parin kuukauden miettimisen ja tinkimisen jälkeen tein kaupat jo tutusta kuvatusta talosta ja ympäristöstä. Joulukuussa 1996 siirryin porontutkimusaseman perässä myös asumaan Inariin Sikovuonoon, ja Muddusjärven rannalle. Inker-Maaria auttoi jo kovassa pakkasessa tapahtunutta muuttoa.

Seuraavana kesänä tutut poromiehet rakensivat tontin ympärille poroaidan. Tein komean portin. Suoritettiin myös virallinen tilan lohkominen. Myyjiä ilmeisesti jo kadutti myynti, yrittivät pienentää tonttia ja viedä myös sähköt. Maamittari Voitto Tervahauta suostui lohkokkaan vain suoria, sovittuja tontteja ja sähkötkin säilyivät. Kauniin, hieman Yrjö Kokon Ungelon torppaakin muistuttavan, tilani nimeksi tuli kuin luonostaan Kaunisniemi.

Yli 20 vuotta olen nyt asunut Muddusjärven rannalla, kauniissa Kaunisniemessä. Koska Nieminen on meillä kovin yleinen sukunimi, oli myös sähköpostin osoitteeseen otettava hieman narsistinen ”kaunisnieminen”. Nyt olen Outin kanssa rakentanut Kaunisniemeen jo ”ateljeen”, autotallin, huvimajan, aitan ja kasvihuoneen, ja tuottanut pottuja, mansikoita ja vadelmia. Olen myös kalastanut, tutustunut ja valokuvannut järveäni

ympäri vuoden, yöllä ja päivällä. Olen tutustunut myös alueen muihin järviin, niidenkin historiaan, elinkeinoihin sekä ihmisten elämään ja tapahtumiin. Järven luonto ja elämä ovat tulleet tutuiksi.

Toivon että kaunis Muddusjärveni tänään ja sen entinenkin elämä tulee myös lukijoille tutuksi.

AIKA TUTUSTUA MUDDUSJÄRVEEN

Kotijärveni on kaikkina vuodenaikoina, ympäri vuoden kaunis järvi. Sen nimeä on jo mukava mutustella. Se on *Muddusjärvi*, *Mutusjärvi* eli *Muttusjärvi*, ja se sijaitsee Inarissa Suomen kolmanneksi suurimman, ja Päijänteen jälkeen myös toiseksi syvimmän, Inarijärven länsipuolella. Muddusjärvi on Paatsjoen vesistön suurin järvi. Lapinkielellä *Muddusjávri* tarkoittaa kuitenkin "passelia" ja sopivaa, sopivankokoista järveä Inarijärveen verrattuna.

Muddusjärven pinta-ala jo ilman "lappinlisiä" on silti 50,4 km², ja rantaviivaa sillä on 160,2 kilometriä. Suomen järvien pinta-alatilastossa se on sijalla 79. Järven pinta on 146 metriä merenpinnan yläpuolella. Muddusjärvi on oligotrofinen, ja sen vesi on hieman rusehtavaa, Kaamasjoen ja Terstojoen tuomien suovesien vuoksi. Näkösyvyys on silti kuten Inarillakin noin viisi metriä, ja järven vesi on puhdasta ja juotava hyvää. Kotiini vesi tulee suoraan Muddusjärvestä. Se ei ole edesmenneen äitini sanoin "pitkää vettä" vaan lähivettä.

Muddusjärvi laskee Kettujoen ja komean Kettukosken kautta Paadarjärveen eli Paatariin, siitä edelleen Solo-

järven läpi kalaisaan Juutuanjokeen ja lopuksi Inariin. Kesquivirtaama on 25 m³/s, kesäkuussa jopa yli 240 m³/s. Muddusjärven pääallas on syvä, lahdet huomattavasti matalampia. Järven keskisyvyys on 8,5 metriä, suurin syvyys jopa 74 metriä! Säännöstelemättömän järven rannat ovat kivikkoa ja hiekkaa, pohja syvemmillä hienojakoista mutaa. Komeita hiekka- ja uimarantoja, "kaamaslaisten riviera", on pohjoisessa Seesaaren rannoilla.

Muddusjärvi jäätyy kotolahdessani eli Martinlahdessa tavallisesti lokakuun lopulla ja sulaa nykyään jopa toukokuun alussa. Järven lounaispäässä Leutolahdessa jään keskimääräinen paksuus on usein lähes 80 senttiä, mutta ennätyspaksuus huhtikuulla 1985 oli jopa 102 senttiä. Tammikuun lopulla 1999 Inarissa oli hyvin kylmää monena päivänä. Yöllä 28.1. heräsinkin kylmään ja sähkökatkokseen. Pakkasta oli jo yli -50 astetta. Piti tehdä takkaan ja hellaan tulet, ja sain keitettyä kuumaa teetä. Aamulla Kittilän Pokassa mitattiin jo virallisesti Suomen ja EU:n pakkasennätys, -51,5 astetta. Maanrajassa pakkasta oli -52,1 astetta.

Inarissa uusissa poromiesten taloissa oli tuolloin vain sähkölämmitys ja kovin kylmä. Onneksi poromies Jouni Aikiol-

la oli jo käynnissä oleva, lämmin moottorikelkka, ja sähkömies Timo Porttikin pääsi korjaamaan linjavikoja. Autot eivät tahtoneet käynnistyä tai hyytyivät teille. Jäiset renkaat tärisyttivät kovin autoani, enkä päässyt työpaikalle. Puulämmitys tuli myöhemmin pakolliseksi myös uusille porotiloille.

Termisen kasvukauden pituus Muddusjärvellä on 125 päivää, Helsingissä se on 175 päivää. Kovin helle, +34,7 astetta, on mitattu Kaamasen Thulen havaintoasemalla heinäkuussa 1914. Talvella aurinko ei nouse Inarissa lainkaan 41 vuorokauteen, eli marraskuun 30. päivän ja tammikuun 12. päivän välisenä aikana. Kesällä vastaavasti aurinko ei laske 64 vuorokauteen, eli yötöntä yötä on toukokuun 22. päivästä aina heinäkuun 24. päivään asti.

Pitkä kesäpäivä ei kuitenkaan korvaa täysin kasvukauden lyhyttä, sillä lämpötila on usein alhainen. Kesäkuukausien keskimääräinen valomääräkin jää myös hieman pienemmäksi kuin maan eteläosassa johtuen auringon matalammasta kaaresta. Kasvukauden tehoisan lämpötilan summa jää keskimäärin alle 700 asteen, kun se Etelä-Suomessa on 1 300–1 400 astetta. Vuotuinen sademäärä on Inarissa 450 ja Helsingissä 700 mm.

Muddusjärvellä noin puolet vuotuisesta sademäärästä tulee vetenä, toinen puoli lumenä. Viime vuosina talvi on lähes kuukautta lyhempi, ja maaliskuussa lumipeitteen paksuus on yleensä runsaat puoli metriä. Korkeat tunturit estävät lumen tuloa, sillä talvella yleisin tuulensuunta on luoteesta. Pysyvä lumipeite tulee yleensä lokakuussa ja lumi sulaa toukokuussa. Maa on roudassa jo lokamarraskuulta ainakin touko-kesäkuulle saakka. Roudan syvyys on noin 80 senttiä.

Kirkkoherra Jacob Fellman kirjoitti jo 1800-luvulla, että *"Inari on köyhä seutu. Se on ylänkömaata ja näyttää etelästä saapuneelle karulta, viljelykselle mahdottomalta, ja semmoiselta, josta viljelijän kaikki vaivatkin menevät hukkaan; sillä jäätyneitä järviä ja jokia tavataan täällä vielä kesäkuussa, ja tunturien lumikinokset tekevät ilman vielä Juhannuksen jälkeen tuuliseksi ja kylmäksi. Mutta kun suvella tulee Utsjoelta Inariin, viriävät muissakin melkein samat tunteet kuin norjalaisessa, joka uhmattuansa Jäämeren myrskyjä ja aaltoja Ruijasta saapuu tänne. Moni ruijalainen on minulle sanonut: - Oi mikä ihana maa tänä Inari, täällä tahতোisin elää talvet ja muuttaa rannikolle keväällä; kuinka mainioita metsiä tapaa täällä, mitä somia honkia, kuten aarniometsissä, josta puhutaan Salomo kuninkaan ajoilta: ihme, ettei täällä viljellä ohraa."*

Ruista ja ohraakin on viljelty myöhemmin vähän Toivoniemessä ja Kaamasessa, ja halla ei ole edes merkannut kesällä perunan varsia Kaunisniemessä. Valitettavasti säämittausasemakin lopetti toimintansa Muddusjärvellä vuonna 1995, vain vuosi sen jälkeen kun RKTL:n Porotutkimusasema oli jo aloittanut toi-

mintansa naapurissa Hopialammella. Tuon jälkeen tosin ilmastokin on hieman muuttunut ja lämmennyt. Talvi on lyhentynyt molemmista päistään, ja yhteensä noin kuukaudella. Porojen va-
sontakin on siirtynyt alueella noin viikkoa aikaisemmaksi.

Muddusjärven Martinlahti heinä -
kuussa ja kotini Kaunisniemessä.

Pieni kotilahteni Märtyöjan eli nykyisen
Martinojan suussa juhannuksen aikoihin.

Kullero (*Trollius europaeus*) on keltakukkainen leinikkikasvi, Lapin maakuntakukka.

Inkavaaran laelta 190 metrin korkeudelta avautuu
kaunis maisema koilliseen pitkälle Vuontisjärvelle.

Kauniin ruskan värejä Kaunis-
niemessä syyskuussa 2010.

Porojen perässä olen vaeltanut aina kohti pohjoista. Tutkimusmatkoilla oli alussa usein mukana myös tyttäreni Inker-Maaria. Asuimme ja yövyimme Inarissa Kaamasen porokoetarhalla. Pysähdyimme usein Sikovuonossa, Martinlahdella ja kuvasin tieltä turistien tapaan kaunista Muddusjärven maisemaa. En aavistanut, että se olisi joskus myös oma kotimaisemani. Muistiin jäi tuleva kotini ja sen kaunis pihapiiri. Jouluksi 1996 muutinkin asumaan Muddusjärven Kaunisniemeen.

Olen kuvannut ja tutustunut Muddusjärveen, myös muihin lähijärviin lähinnä kalastellen. Kirja kertoo vanhat tarinat Muddusjärvestä, sen asuttamisesta ja ihmisten elämästä. Kaunisniemenkin historia on ollut värikästä sota-aikoihin. Kirja kertoo perusasiat myös Muddusjärvestä, sen luonnosta ja olosuhteista eri vuodenaikoina. Alueen tärkeitä elinkeinoja ovat olleet kalastus, villipeuranpyynti ja myöhemmin poronhoito petoineen. Lemmenjoen kultamailla oli tungosta ja tunnelmaa, ja venereitit käytössä. Kalaisa Juutuanjoki eli Joenjoki komeine koskineen vetikin puoleensa. Sopivankokoinen Muddusjärvi oli ennen koko Inarin keskus, virkamiehetkin Kaamasen Thullessa. Kirkko ja markkinapaikat olivat piilossa venäläisiltä erämaassa, Pielpajärvellä. Muddusjärven Leutolahdessa toimi ennen kuuluisa maailman pohjoisin lastenkoti Riutula. Vastusjärven rannalla ja Kaamasjokisuussa oli Toivoniemi, maanviljelyksen ja kulttuurin keskus, myöhemmin myös vanhusten hoitokoti. Poronhoidon keisari asuin kuitenkin Lemmenjoella, Sotkajärvellä kultareitin varrella. Revontulet ovat aina kiehtoneen Lapin asukkaita, nykyään yhä enemmän myös turisteja eri puolilta maailmaa. Toivotan mukavia lukuhetkiä kauniissa luonnossa ja järvimaisemista kuvinkin nauttien.

